

RÉGI MAGYAR DRÁMAI EMLÉKEK XVIII. SZÁZAD

4/2.

SOROZATSZERKESZTŐ

KILIÁN ISTVÁN, PINTÉR MÁRTA ZSUZSANNA
ÉS VARGA IMRE

A sorozat korábbi kötetei

1. PROTESTÁNS ISKOLADRÁMÁK

Sajtó alá rendezte Varga Imre
Első kötet 816 oldal

Második kötet 817–1539. oldal, 19 fényképmelléklet
Kötve együtt 613 Ft

2. MINORITA ISKOLADRÁMÁK

Sajtó alá rendezte Kilián István
960 oldal, kötve 338 Ft

3. PÁLOS ISKOLADRÁMÁK, KIRÁLYI TANINTÉZMÉNYEK, KATOLIKUS PAPNEVELDÉK SZÍNJÁTÉKAI

Sajtó alá rendezte Varga Imre
612 oldal, kötve 260 Ft

4. JEZSUITA ISKOLADRÁMÁK (ISMERT SZERZŐK)

Sajtó alá rendezte Alszeghy Zsoltné –
Czibula Katalin – Varga Imre
1. kötet 992 oldal, kötve 890 Ft

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

JEZSUITA ISKOLADRÁMÁK

(ISMERETLEN SZERZŐK)

PROGRAMOK, SZÍNLAPOK

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

ALSZEGHY ZSOLTNÉ — BEREZC ÁGNES —
KERESZTES ATTILA — KISS KATALIN —
KNAPP ÉVA — VARGA IMRE

SZERKESZTETTE

VARGA IMRE

AKADÉMIAI KIADÓ — ARGUMENTUM KIADÓ
BUDAPEST, 1995

Világi István (1704–?) Lőcsén járt gimnáziumba, a filozófiát Bécsben tanulta. 1727–1730 közt Nagyszombatban tanított. 1737–1740 közt Budán a filozófia tanára volt. 1740-ben ugyanott kilépett a jezsuita rendből. (TAKÁCS, 1937. 15.)

FORRÁS

A periocha után „Justin. Lib. 17.” megjegyzés áll. A cselekmény tehát Justinus: *Historiarum Philippicarum Libri XLIV* című művéből való. Ezen a címen: „Justini ex Trogi Pompeii Historiis externis libri 44” a XVI–XVII. században többször kiadták. A hivatkozás a 17. könyv 2. fejezetére vonatkozik.

ELŐADÁS

A látványos jelenetekben nem szűkölködő darabot 1730. augusztus 8-án, az évváró alkalmából játszották nagyszámú előkelő néző jelenlétében. Az előadás csaknem hét óra hosszat tartott. (STAUD, I. 163.)

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK.

Kiadásunkban a nyomtatványt követtük. A mellékjeles *ó, ú* betűket azonban a mai helyesírási gyakorlat szerint írtuk át. Kijavítottuk a nyilvánvalóan nyomdai hibákat: szigetekkel = szigetekké: 94.; segítő = segítő: 98.; meg-enyhétsen = meg-enyhétse: 224.; történ dolgokat = történt: 235.; emléketető = emlékeztető: 243. sor.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 10 *nyilván* – mindenkitől látható módon. (Vö. a 270. sorral!)
- 50 *meg-jelentette volna* – felfedte volna
- 53 *markoskodnának* – ellenállnának
- 76 *el-tibolodot-va* – eltávolodott
- 80 *görjegetné* – gerjesztené, biztatná
- 90 *széll vizet* – szélvész, vihart
- 104 *balul vitetik* – balul vétetik
- 121 *úntatná* – próbálná
- 127 *ki-szérközik* – kiszéri magát, kiszökik
- 144 *úját* – ujjat
- 157 *kanta íres* – mágikus, bájoló orvosságot készítő, bűvös
- 164 *faggattatván* – szaggattatván
- 206 *újtani* – újíítani
- 216 *vidéki katonák* – idegen katonák
- 222 *családsága* – családsága
- 230 *kérni* – a. m. kérné
- 244 *Egyn* – egén

AZ IFJÚ THEODOSIUS

Nagyszombat, 1737

THEODOSIUS JUNIOR

Pietate Duce De Joanne Tyranno Triumphum Agens, Et Honori Posthumo Celsissimi Sacri Romani Imperii Principis Pauli Eszterházi de Galantha, Regni Hungariae quondam Palatini etc. etc.

In Scenam Datus Cum Anniversaria ejusdem munificentia bene merita de re literaria Juventus In Alma, ac Celeberrima Archi-Episcopali Universitate Societatis Jesu Tyrnaviensi Anno M. DCC. XXXVII. Mense Septembri, Die 3. Praemiis Condecoraretur.

Tyrnaviae, Typis Academicis, per Leopoldum Berger.

Példának Sommája.

- Maga példájával jelenti Theodosius: bővebben sehol sem tündökleni az hadinyert dicsőreket, mind sem ahol az Istenes élet uralkodik. Szám-kivetésbe küldötte-va élete fogyásának egy esztendeje előtt Honorius Nap-nyugoti Császár Placidia Császárnénak fiait Valentiniánust, és ifjabb Honorium; kinek távul-
5 léteiben Honoriusnak halála után a' Császári Méltóságot el-foglalá, másként alacsony nemből származandó János nevű Férfiú, de még-is abban az időben a' Palotás vitézeknek udvari Kapitánnya. Ez ellen a' Tyrannus ellen Theodosius földön, és tengeren Ardaburius, és ennek fia Aspár vezérlések alatt hadat indita. Lattatik vala elcintén Jánosnak szolgálni a' szerentse, midőn Ardaburiust, kinek
10 evezése veszedelmesen esék, meg-fogá, és magát a' Barbarusoknak seregeikkel együtt a' Rávennai tók közt bizodalmassá tevé. De az ájtatos Fejedelmeknek veszett dolgaikat helyre állatá Istennek másként tetczék mindeneket forgatni; mert Aspárhoz pásztor képében és öltözetében el-küldvén Angyalát, modot, és utat mutata néki, merre a' Rávenna mellet lévő viz-álláson, minek-utánna
15 Isteni tehetséggel a' vizek el-enyésztek volna, által vezetné a' városba seregeit, és meg-szabadítván Attyát, boszút-állana a' Tyrannuson. Theodosius nagy igasságú s' jószágú Fejedelem, midőn az udvari tréfás multságok-közt a' Tyrannusnak érti veszedelmét azokat félbe szakasztván az ájtatosságnak jeles példájával hogy hálátak adgyon Istennek a' kösséget maga vezetí templomba. Így beszélli Baron.
20 Kristus Urunk születésének 425. esztendejéről irván. Theodosium Illyricomnak abban a' részében, melly Olaszország felé esik, Jánost pedig Ravennaba mulatni ábrázolják.

ÁBRÁZOLÁS.

Theseus sok veszedelmekből ki-menekedvén, testének s' szívének nyugodalmát keresvén a' virágos kertben sétál, s' a' nap-enyészeti gyenge szellőket el-fáradtt tagjainak vidámitására hija. Pluto a' Képtelen állatokat, és dühösségeket Theseusnak veszedelmére izgattya, és a' virágos kertet tévelygő Labyrithussá teszi. Theseusnak kegyességétől indittatván azt nem szenvedí Ariadne, hanem Plutot Hercules segítségével meg-szalasztya, és Theseusnak a Labyrinthusból czérna szállal utat mutat a' ki-menetelre.

ELSŐ RESZ.

ELSŐ KIMENETEL.

Theodosius az harcznak ki-meneteléről szorgalmatoskodván, Jánosnak követtyeit bé-fogadgya, kik által kívánnyá János, hogy ő nap-nyugoti Császárnak Theodosius akarattjából-is hirdettessék. Theodosius a' követeket ezen felelettel meg-tartóztatni parancsollya, hogy tudni-illik ő az égből várna segítséget, mellyel a' Tyrannust meg-rontsa. Erre a' végre könyörgéseket parancsol.

MÁSODIK KI-MENETEL.

Midőn János maga szerencsésjén mód-nélkül örvendez, és új adót a' barbarusokból álló vitézeknek táplálásokra szedni Rágérusnak parancsol, el-hozattatik a' fogságban esett Ardaburius, kit ő tömlöczbe rekesztet, s' nagyobb reménséget gerjeszt szívében országlásának meg-erősítése felől. Értvén hogy Aspár az hadi seregnek más részével sérelem-nélkül maradt volna, vitézeit külömb-külobm féle ör-állásokra helyezteti.

HARMADIK KI-MENETEL.

Aspár veszett esetén Attyának bánkodik. Hir-mondót küld, a' ki Theodosiusnak, meg-fogattattnak lenni Attyát jelentse. Szívet vévén a' Tyrannusnak elnyomására, annál-is inkább, hogy vitézeinek mérészebb sziveiket látná a' Tyrannus veszedelmére. Parancsol mind addig tábort-járni, míg a' Ravenna Lakosinak kedveket, és hiteket meg-kémlje.

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Ragérus adót szedvén a' Polgárokon nagy kegyetlenséget teszen. Fel-háborodván a' Polgárok a' sulyos igából ki-menekedni szándékoznak.

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Midőn a' Fő-Polgárok, meg-unván a' kegyetlen uralkodást, az igának le-vetéséről tanácsot tartanak, el-érkezik az Aspár hir-mondója levelet, mellyel őket a' pártolásra szorgalmaztattya, hozván; mellyet el-olvastván a' Polgárok, hogy Aspárnak nagyobb kedvében jutnának, az ő szándékoknak vezéréül Ardaburiust választják, a' kihez járulni együtt az hir-mondóval magokban el-végzik.

HATODIK KI-MENETEL.

Az Aspártól Theodosiushoz küldetett hir-mondó, midőn ez az hadi dolgokról tanácskoznék, el-érkezik Ardaburiusnak fogságát, és szerencsétlenül történt dolognak sorsát el-beszéli; meg- retten egy-kevésé Theodosius. Jovallyák néki az udvari Tisztek, hogy Jánosnak fogságban lévő követtyeit szabadon bocsássa, és véle békességet szerezzen. Istenben bizván Theodosius erről a' tanácskozást jövendőre halasztya.

ELSŐ KÖZBEN-JÁRÓ ÁBRÁZOLÁS.

Az Aenéas ellen lévő Istenektől el-küldetvén Iris, Turnust fegyver-fogásra kényszeríti, a' Trojai-sereg-hajót meg-égetni igyekezik; de a' Cybelének (kit arra Aeneásnak ájtatossága indita) Jupiter-előtt tett könyörgése által a' tengeren uzkáló Nymphákká változtatnak az hajok, mellyet Turnus, és az ő követői látván, szivökben meg-merevednek, és dolgaikról roszzat jövendölnek.

MÁSODIK RESZ

ELSŐ KI-MENETEL.

Paulinus Valentiniánusnak, és Honoriusnak Tanítója, mi-képpen magokat, az Istennek gondviselésére bízzák, ezen fejedelmeket oktattya. Imádságban ezekkel egyetemben magát foglallya; mellyben az Isteni gondviselésnek csudálatos jeleit érti, s' azok-által tudtára adatik, hogy a' Theodosius hadakozásának szerencsés ki-menetele leendene.

MÁSODIK KI-MENETEL.

A' Rávennai Polgárok ajándékokkal meg-vesztegetvén a' Tömlöcz-tartót, Ardaburiushoz jönnek, és kéri, hogy fiát Aspárt a' városhoz való közalgéséről intené. Az Aspár hir-mondóját néki meg-mutattják; ki által ók Aspár el-hivására levelet küldenek: kéréseknek enged Ardaburius, és ugyan azon hir-mondó által maga gyűrűjét hitel-tételre Aspárnak küldi.

HARMADIK KI-MENETEL.

János panaszkodik követtyeinek késődésekről; tanácskozik az ördöngös bálványozóval; kitől az Ikarus meséje-alatt ábrázoltatik a' hadakozásnak ki-menetele. János Ikarus képében Theodosiust értvén tapsolásokra fakad.

NEGYEDIK KI-MENETEL.

Theodosius az hadakozásnak végéről inkább szorgalmatoskodván a' János követtyeit szabadon bocsáttani akarja. A' könyörgésből vissza fordúlt más Udvarral el-érkezik Paulinus, kitől minek-utánna az Isten gond-viselésének jeleit hallya, új reménségre hozattatik Theodosius, és a' kösség multságára szokott tréfás játékokat rendel.

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Midőn Aspár vitézeit az hadi mesterségben gyakorollya, vissza jön az hirmondó, és a' polgároknak leveleket, s' Attyának Ardaburdusnak gyűrűjét szerencsésen el-hozza. Aspár ezen az izeneten nagyon vigadván, vitéz-játékokat parancsol, és azonnal az hadi szerencsét próbálni itílvén, s' kémeket küldvén, a' sereget a' városhoz mozdítani rendeli.

HATODIK KI-MENETEL.

Ardaburius a' meg-vesztegetett Tömlöcz-tartotúl fogoly társaival szabadon bocsáttatik, és titkos utakon a' Polgár-Mesterhez vezetetik.

HETEDIK KI-MENETEL.

Az Aspár kémjei a' városnak állását vizsgálván a' pásztori öltözet-alatt titkolt Angyalra akadnak, és magokkal Aspárhoz vezetik.

MÁSODIK KÖZBEN-JÁRO ÁBRÁZOLÁS.

Scamandernek dühössége (kit az Istenek Xantusnak neveztek) a vizeket Achillesnek el-merítésére támasztja. Ez az égiek segedelmét kérvén, Juno segítségével által a' veszedelemből ki-menekedik, el-küldvén Vulkánust, a' ki tűzzel ki száraszsa a' vizeket.

MÁSODIK RESZ

ELSŐ KI-MENETEL.

95 A' Városnak Polgár- Mestere az Arduburiusnak, és más foglyoknak ki-szabadulások miatt bizonyosabb a' dolgoknak ki-meneteléről, vigyázokat rendel a' városban, és hogy minnyájan a' polgárok az Aspár el-jövetelére készszen legyenek, meg-parancsollya.

MÁSODIK KI-MENETEL.

100 A' Vezető angyalal el-jő Aspár, és a' Rávennai viz álláson, minek-utánna a' viz Isteni erőtől el-enyészet vólna, az első őr-állást meg-győzi, ezektől fel-gerjedvén a' Városbéliek Ardaburiussal oda futnak, a' Város kapuit fel-nyittyák, Jánosnak ellentálló seregét meg-futtamtyák, és győzedelmet nyervén Jánosnak veszedelmére esküsznek, életüket pedig, és véreket Theodosiusnak kötelezik.

HARMADIK KI-MENETEL.

105 A' meg-fogattatott Jánossal, és ki-szabadult Attyával Ardubáriussal nagy pompával tiszteltetvén el-jő Aspár, követet küld a' győzedelemről Theodosiushoz; a' Tyrannust kötvé tartattya, de a' Tyrannus halálát a' Városbéliek kénszergetve kérik, meg-is nyerik.

NEGYEDIK KI-MENETEL.

110 A' Raboknak és Hohéroknek sokasága halálra-való fa-állást épít, mely midőn el-végeztetik, elő-hozattatik János, és gonoszágának méltó büntetését veszi, példát adván: hogy semmi-féle boldogság a' latorsággal sokáig nem állana.

ÖTÖDIK KI-MENETEL.

Minek-utánna boszút állot vólna a' Tyrannuson Aspár, Vezetőjét meg-jutalmazni akarja, de Vitézeitől érti, hogy mindeneknek szemek elől el-tűnt volna; onnan Istennek jó-téteményét meg-ismérvén, a' győzedelmet szerző Istennek hálákat adni siet.

HATODIK KI-MENETEL.

115 A Tréfás játékok divatjokban vannak Theodosiusnál. El érkezik Aspártól a

győzedelemnek Izenője, mellyet halván Theosodius, az ájtatosságnak példájára azonnal meg-szünni parancsolván a játékokat, az egész néppel le-borúl az Isteni hála-adásokra.

PÉLDÁNAK VÉGSŐ ÁBRÁZOLÁSA.

A Világnak négy Részei a' győzedelmes Ájtatosságnak örvendezve tisztességet tesznek, és meg-magyarázzák, hogy semmivel úgy az országlás nem birattatik, mint az Istenes étellel, ezek-közt elő-repül a' Felsőges Fejedelemnek bőldog emlékezetű Eszterházi Pálnak Czimereivel ékesített Griff-madár, s' az Ájtatosságnak széke-eleibe borúl, és ugyan azon néhai Magyar-Ország Palatinusának ő Felsőségének örök bő adakozásából az Iskolabéli vetekedésekben vált győzedelmeket érdemek-szerént meg-jutalmazza.

Nomina Actorum.

THEODOSIUS.

R. P. Stephanus Ladislaus Kovács, Nob. Ung. Jaur. ex Com. eod. Coll. G. Cl. R. Ung. Alum. SS. Theol. in 4tum an. Auditor.

Theodosii Nepotes:

VALENTINIANUS

Illust. Lazarus, Thadaeus L. B. Amade de Várkony, Ung. Synt.

HONORIUS

Illust. Com. Stephanus Forgács de Gyemes, Ung. Sem. Mar. Szelep. Conv. Princip.

JOANNES

R. D. Matthias Braxatoris. Ung. Wieszkensis ex Com Barsch. Sem. S. Adal. Alum. SS. Theol. in 1mum ann. Aud.

CONSUL

R. D. Joannes Lukácsi Nob. Ung. Bobrov. ex Com. Trench. C. G, C. R. U. Al. SS. Theol. in 2dum ann. Aud.

ANGELUS

illust. Com. Thomas Berényi de Karáncs Berény, perp. in Bodog. Ung. Poët.

In Aula Theodosii:

PAULINUS Moder. Val. et Honorii.

R. D. Joannes Letovics Ung. Nitr. ex Com. eodem, Coll. G. Cl. R. U. Alumn. SS. Theol. in 2dum an. Aud.

Proceres:

Illust. ac. Rev. D. Comes Antonius Révai de Réva, Inclyti Comit. Turocz perp. Com. Coll. Gen. Cler. R. U. Convict. Phyl.

R. D. Ignatius Kajling, Peril. Ung. Schemn. ex Com. Hont. Coll. Gen. Cl. R. U. Alum. Phys.

D. Josephus, Casimirus Kazy, Peril. Ung. Lev. ex Com. Barsch. Sem. S. Adalb. Conv. Log.

D. Franciscus Petrovszky de Mindszent-Falva, Peril. Ung. Tolnens. ex Com. eod. Sem. Mar. Szelepcs. Conv. Log.

Josephus Pigethi, Peril. Ung. Tyrn. ex Com. Poson. Rhetor.

Duces Theodosii:

ARDABURIUS

R. D. Stephanus Bezur, Nob. Ung. Galanth. ex Com. Poson. Sem. Mar. Szelepcs. Alum. SS. Theol. in 2dum ann. Aud.

ASPAR

R. D. Joannes Marsovszky, Nob. Ung. Bobrov. ex Com. Trench. Sem. S. Adalb. SS Theol. in 1mum an. Aud.

Tribuni Asparis:

D. Michaël Ságghi Praen. Ung. Agr. ex Com. Hev. Sem. S. Adalb. Alumn. Phil. Abs.

D. Sigismundus Kvasovszky, Nob. Ung. Tyrnav. ex Com. Poson. Phys. Ladislaus Balogh de Galantha, Peril. Ung. Cziff. ex Com. Poson. Rhet.

Pro-Tribun. Asparis:

JUSTINUS

Illust. Com. Franciscus Xav. Berényi de Karácsony-Berény, perp. in Boldog. Ung. Rhet.

Centuriones Asparis:

D. Franciscus Szászi de eadem, Nob. Ung. Ujfal. ex Com. Nitr. Sem. Mar. Szel. Alum. Phys.

D. Franciscus Szentai. Nob. Ung. Széchén. ex Com. Neograd. Log. Franciscus Sauska de Samberg, Peril. Ung. Poso. ex Com. eodem, Sem. Mar. Szel. Conv. Rhet.

Tribuni Joannis:

D. Georgius Millidorfer, Civ. Ung. Poso. ex Com. eod. SS. Theol. in 1mum ann. Log.
D. Joannes Gazdai, Nob. Ung. Galgoczens. ex Com. Nitr. Log.

Centur. Joannis:

D. Josephus Farkas, Nob. Ung. Quinque-Eccles. ex Com. Baranyen. Log.
D. Joannes Kristoffy, Nob. Ung. Galgocz, ex Com. Nitr. Phys.

Legatus Joannis:

Alexander Farkas de Kazub, Peril. Ung. Modren, ex Com. Poson. Rhet.

Legati Aulici:

Joannes Kerekes de Szent-György, Peril. Ung. Cziff. ex Com. Poson. Rhet.
D. Emericus Simoni, Praen. Ung. Simon-falv. ex Com. Barsch. Log.

Ephoebi Theodosii:

Illust. Com. Gabriel Berényi de Karács Berény, perp. in Bodog, Ung. Prin.
Illust. Com. Antonius de Bertoldt, Ung. Tyr. ex Com. Poson. Parv.
Illust. Com. Franciscus de Bertoldt Ung. Tyrn. ex Com. Poson, Parv.
Illust. Emericus L. B. Ghiláni de Lázi, Ung. Tyrn. ex Com. Poson. Parv.
Michaël Kerekes de Sz. György, Peril. Ung. Cziff. ex Com. Poson. Synt.
Nicolaus Kellio, Peril. Ung. Thurens. ex Com. Hontensi, Gram.
Josephus Kailing, Peril. Ung. Schemn. ex Com. Honten. Sem. Mar. Szelepcs. Alum. Gram.
Joan Lendvai, Praen. Ung. Szered, ex Com. Pos. Pr[inc.]
Josephus Muszka, Praen. Ung. Szőlósien. ex Com. Barsch. Sem. S. Adalb. Alumn. Princ.
Joannes Balogh de Galantha, Peril Ung. Barak. ex Com. Poson. Parv.
Joannes Tószegi, Praen. Ung. Tyrn. ex Com. Poson. Parv.
Franc. Bihári, Praen. Ung. Tyrn. ex C. Poson. Par.

RAGERUS

D. Josephus Hellmar, Praen. Ung. Malaczken. ex Com. Poson. Log.

PRAEFECTUS CIVIUM

D. Josephus Scheen, Perill. Ung. Gajarien. ex Com. Poson. Log.

TRIBUNUS PLEBIS.

Illust. Joannes L. B. Pongrácz de Ovár, Ung. Synt.

MELINDUS NUNCIUS.

Illust. Com. Ladislaus Forgách de Gyemes, perp. in Gách, Ung. Poëta.

MAURITIUS NUNCIUS.

D. Carolus Almási, Peril. Ung. Nitr. ex Com. eodem. Logic.

TABELL. ASPAR.

Carolus Salbek, Peril. Ung. Lipp. ex Ban. Themes. Sem. Mar. Szelep. Conv. Poet.

Senatores:

D. Antonius Madocsányi, Peril. Ung. Leven, ex Com. Barsch. Sem. S. Adalb. Alum. Log.
Josephus Benyovszky, Praen. Ung. Benyov. ex Com. Trench. Sem. S. Adalb. Alum. Poëta.
Michaël Ordódi, Praen. Ung. Licskov. ex Com. eod. Sem. Mar. Szelep. Alum. Poëta.
Emericus Mikovini, Praen. Ung. Trench. ex Com. eod. Sem. Mar. Szelep. Alum. Poëta.
Joannes Köller, Praen. Ung. Sz. Györgyen ex Com. Poson. Sem. Szelep. Alum. Poëta.
Adalbertus Sándor, Peril. Ung. Brunov. ex Com. Nitr. Synt.
Josep. Sándor, Per. Ung. Brunov ex Com. Nitr. Synt.
Ladisl. Esto, Nob. Ung. Ujvar. ex Com. Nit. Syn.

Filii Senatorum:

Josep. Kvassai, Per. Ung. Brodgy. ex C. Nit. Synt.
Valentinus Kendrai, Praen. Ung. Vedród. ex Com. Poson. Sem. S. Adalb. Alum. Synt.
Josephus Szőlósi, Praen. Ung. Szered, ex Com. Poson. Synt.
Joannes Pigethi, Peril. Ung. Tyrn. ex Com. Pos. Par.
Josephus Csapodi, Peril. Ung. Petó-fal. ex Com. Nitr. Parv.
Franciscus Csapodi, Peril. Ung. Petó-fal, ex Com. Nitr. Parv.
Franciscus Szilvai, Nob. Ung. Tyrn. ex Com. Poson. Parv.

Ephaebi Consulis:

Josephus Bartlme, Nob. Ung. Szomol. ex Com. Poson. Parv.
Abdreas Müller, Civis Austriae. Vien. Gram.

Cursores Theodosii:

Illust. Ferdin. L. B. Falesi, Ung. Szerd. ex Com. Nitr. Gram.
Joannes Gaisler, Civis Ung. Tyr. ex C. Pos. Syn.
Josephus Harsáni, Peril. Ung. Poson. ex Com. eodem, Gram.
Carolus Bejer, Peril. Ung. Szucsén. ex Com. Trench. Princ.

Cursores Asparis:

Ladislaus Lendvai, Praen. Ung. Czabaj. ex Com. Poson. Gram.
Leopoldus Sunnapberger, Civ. Austr. Vien. Parv.

Cursores Consulis:

Ladislaus Bossányi de Nagy-Bossány, Peril. Ung. Ujhel. ex Com. Nitr. Sem. S.
Adal. Conv. Synt.
Antonius Cséfalvi, Nob. Ung. Tyrn. ex com. Poson. Parv.

AUGUR

D. Joannes Bartos, Civis Sancto Crucens ex Com. Barsch. Phys.

CUSTOS CARCERUM

D. Daniel Palkovics, Libert. Conhensis ex Com. Poson. Theol. Moral.

In Choris Musicis:

JUPITER, HERCULES, RUTULUS

D. Joannes Szlonek, Nob. Ung. Csejt. ex Com. Nitr. Bassista Templi Cathedralis Tubicen.

ACHILLES, PLUTO, TURNUS, RUTULUS, AMERICA.

D. Gabriel, Ignatius Gerencséri, Nob. Ung. Banensis, ex Com. Trench. Log. Bassista.

THESEUS, XANTHUS, ASIA.

D. Joan König, Mor. Neo-Titschinien. Phil. absol. Tenorista.

VULCANUS, RUTULUS, AFRICA.

Georgius Christian, Mor. Neo-Titschinien. Synt. Altista.

CYBELE, EUROPA.

Franciscus Szorocsanszki, Mor. Gajensis, Gram. Altista.

JUNO, PIETAS.

Josephus Gisser, Civis Ung. Kis-Mart. ex Com. Sopr. Princ. Discantista.

IRIS, ARIADNE.

Thomas Schneider, Civ. Ung. Ujbanen. ex Com. Barsch. Parv. Discantista.

His accedunt Cives, Milites Theodosii, Joannis, ac Consulis, Saltus Pastorculorum, Militum, Lanistarum, Spirituum familiarum, Monstrorum, Lictores, Ludiones etc.

O. A. M. D. G. B. V. M. et OO. SS. H.

A MŰ ADATAI

A dráma nyomtatott programját a BEKK Min. A. 5. jelzetű nyomtatványa őrizte meg latin, magyar, német nyelven. Címlapja csak latinul van. A magyar szöveg az egyes latin részek után olvasható. Az *Epilogus* (a magyarban: *Példának végső ábrázolása*) után találjuk latinul a szereposztást. Ezt követik a jezsuiták jelmondatának kezdőbetűi, melyeknek feloldása: *Omnia Ad Majorem Dei Gloriam, Beatae Virginis et Omnium Sanctorum Honorem*. Ez után fejlécszerű címmel: *Sieghafte Frommkeit Vorgestellet In Theodosio Den Jüngerem einem Kayser in Orient* következik, a program folyamatos német szövege négy lapon. Majd újra latinul a prémiumban részesültek névsora.

A *Theodosius junior* a történelemben II. Theodosius keletrómai császár (408–450) néven ismert. A dráma cselekménye a Honorius nyugatrómai császár (395–423) halálát követőleg Theodosiusnak Joannes császár elleni küzdelméről szól, akinek halála után 425-ben Honorius fiát, III. Valentinianust tette császárrá.

A program magyar szövege a latinak nem szó szerinti fordítása. Helyenként bővebben, „átstilizálva”, de lényegében hűen adja vissza az eredetit. Ugyanúgy, mint ahogyan a német nyelvű változat is teszi. A magyar rész írója szándékosan kerüli még a közkeletű latin szavakat is, fordítása nem „szokványos”. A prológust pl. *Ábrázolásnak*, a szörnyeket – a latin *monstra* – *képtelen állatoknak*, a fúriákat (*furiás dühösségeknek*, a *consult Polgár-Mesternek*, a *pietast ájtatosságnak*, a *Zephirust enyészeti gyenge szellőnek* fordítja. A „*homo divinandi artis peritus*” (a németben: *Geheimnusz-Kündiger*) nála *ördögös bálványozó*, és így tovább.

A címet magyarra mi fordítottuk.

SZERZŐ

Az 1713-ban elhunyt nádor, Esterházy Pál herceg emlékét idéző előadáson bemutatott dráma szerzőjét nem ismerjük. A nyomtatvány sem róla, sem a színrevivőről nem tájékoztat.

FORRÁS

Az *Argumentum* végén a nyomtatvány Baroniusz francia kardinális (1538–1607) *Annales*-ére utal forrásként. (Vö. a 16. sz. program jegyzetével!)

ELŐADÁS

A drámát 1737. szeptember 3-án az évzárón mutatták be nagyszámú előkelő közönség jelenlétében. Ott volt Esterházy Imre esztergomi érsek is. Az előadás öt órán át tartott. (STAUD, I. 170.)

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

A gondos, tetszetős kiállítású nyomtatvány szövegét hűen közöljük. Az *ő, ú* betűket azonban a mai helyesírási gyakorlatnak megfelelően írjuk. A latin címlapon és a szereplők jegyzékén kívül csak a magyar nyelvű részeket publikáljuk.

- 11 *bizodalmassá* – erőssé, biztonságossá
 25 *képtelen állatokat és dühösségeket* – szörnyeket és fúriákat
 33 *meg-tartóztatni parancsollya* – fogságba vetteti
 59 Iris (Irisz) – az istenek hírnöke
 60 Cybele (Kübelé) – a természet életető erejét megszemélyesítő istennő.
 91 Scamander – folyó-isten; szembefordult Akhilleusszal, a trójaiakat belekergette a Trója közelében lévő folyóba.
 108 *fa-állást* – kínpadot
 111 *Vezetőjét* – a vezető angyalt (Vö. a 99. sorral!)
 124 *vetekedés* – versengés, verseny

BARTAKOVICS JÓZSEF

MÓZES

Nagyszombat, 1749

MOYSES

Acta Ab Academicis Almae, Ac Celeberrimae Universitatis S. J. Tyrnaviensis, dum Anniversaria Munificentia Celsissimi S. R. Imp. Principis Pauli Eszterhazy de Galantha Regni Hungariae quondam Palatini, etc. Bene Merita de Re Literaria Juventus Anno M. DCC. XLIX. die 15. Mense Julio Praemiis donaretur. Tyrnaviae, Typis Academicis Societatis Jesu.

Játék Sommája.

Moyses, az Egyiptombéli fogságbanlévő Israhel Népének szabatítója, tiz csapásokkal eléb illetett Faraó meg-általkodott kevélységét, végtére úgy megtörte; hogy a' ki maga meg térésére Istentől engedet alkalmatosságot mind addig megvetette, a még tizen-egyedik csapás-által a' tengerben el-merítettvén, többé az ő akarattya-ellen ne rugodozhatna. Moys. 2. Könyv. 5. Rész. s' a' több.

Helyheztetik a' Játék-hely Fihahirót pusztában, a' veres tenger mellyékén.

Ehhez azt tévszük: hogy midőn Elysamás a' Joseph Pátriárkának holt tetemét, Moyses parancsolattya-szerént titkon vinné a' 'Sido táborban, az Egyiptombéli-ektől megfogattatott.